

Handreiking SER Participatiewijzer

Februari 2024

1 Inleiding

Het bevorderen van brede welvaart waar samenleving, economie en milieu in balans zijn, hier en nu, later en elders, vormt dé doelstelling voor het te voeren sociaal-economische beleid van de SER. Om bij dit streven naar brede welvaart de juiste afwegingen te maken, is het belangrijk dat de SER in verbinding staat met de samenleving en met de brede maatschappelijke dynamiek. Deze verbinding wordt versterkt door alle belangen omtrent een vraagstuk aan tafel te hebben bij het zoeken naar oplossingen. Met (meer) participatie bij het werk van de SER kan de raad een rijkdom en verscheidenheid aan invalshoeken, kennis en ervaringen meenemen in zijn werk. Hiermee wordt zowel het draagvlak als de relevantie en de kwaliteit van ons werk verbeterd.

De raadsleden van de SER onderschrijven het belang van participatie, van het breder betrekken van mensen en organisaties bij de werkzaamheden van de SER. In de afgelopen periode is binnen de Raad en het DB, met sociale partners en kroonleden, uitvoerig gesproken over vragen als: Hoe geven we vorm aan participatie binnen de SER zodat ons werk vanuit een brede welvaartsperspectief versterkt wordt? En hoe kunnen we participatie binnen de SER versterken op een wijze die ook recht doet aan zowel de positie en rol van de sociale partners binnen de SER als aan de inbreng van hun achterbannen, waarin ook sprake is van een grote diversiteit.

Mede op basis van deze gesprekken en de antwoorden op deze vragen is de Participatiewijzer opgesteld. De Participatiewijzer helpt ons bij de start van elk traject met elkaar bewust stil te staan bij een aantal vragen. Zoals: hoe vorm te geven aan participatie en wanneer te kiezen voor een bepaalde vorm. En om transparante keuzes te maken over hoe, op welk moment en onder welke voorwaarden we welke partijen kunnen en willen betrekken.

De Participatiewijzer bevat:

- Een afwegingskader op basis waarvan bepaald kan worden of en, zo ja, op welke wijze, in welke fase van een traject, en onder welke condities een vorm van participatie het beste kan worden toegepast. Zo kan met dit kader worden bepaald:
 - welke andere organisaties/partijen dan de SER-geledingen worden betrokken bij een traject;

- in welke fase zij worden betrokken. Bijvoorbeeld voor het uitwisselen van (ervarings-)kennis, en/of het komen tot een gezamenlijke analyse van de voorliggende problematiek, of bij het formuleren van aanbevelingen;
- en onder welke voorwaarden deze andere groepen worden betrokken. Bijvoorbeeld welke afspraken over zaken als vertrouwelijkheid, (externe) communicatie en welke commitment aan de uitkomsten van het desbetreffende traject worden verbonden.
- Een overzicht met voorbeelden van werkvormen en methoden om binnen het SER-werk participatie vorm te geven. Aan de hand van het afwegingskader kan/kunnen uit deze lijst de meest geschikte vorm(en) worden geïdentificeerd.

De Participatiewijzer (en de opgenomen vormen van participatie) is aanvullend op de inbreng van de leden van de centrale organisaties van werkgevers en van werknemers bij het werk van de SER (o.a. via de raadpleging van hun achterbannen).

De achterbannen van sociale partners

Bij de voorbereiding van SER-adviezen wordt vooral geleund op de inbreng van kroonleden, van vertegenwoordigers van sociale partners, en veelal ook van externe deskundigen. Ook worden conceptadviezen meestal voorgelegd aan de achterbannen van de sociale partners, voorafgaand aan bespreking en vaststelling door de raad.

De Participatiewijzer is te gebruiken als een instrument om de inbreng van de sociale partners te ondersteunen door gezamenlijk de stemmen van andere belanghebbenden ruimte te bieden in het proces. Daarnaast wil het secretariaat de komende tijd actief in gesprek met sociale partners om na te gaan hoe en bij welke SER-werkzaamheden we hun achterbannen op een betekenisvolle manier (beter) kunnen betrekken in adviestrajecten.

Waarom kan participatie van toegevoegde waarde zijn voor een SER-traject?

Om de inbreng te horen én zien van de mensen die op een of andere wijze door de te behandelen problematiek worden geraakt. Daarmee staan we nog meer open voor meerstemmigheid en voor uiteenlopende benaderingen, invalshoeken, belevingen en percepties.

Wat beogen we daarmee?

- relevantere, inclusievere adviezen en activiteiten van hogere inhoudelijke kwaliteit die een antwoord bieden op het betreffende vraagstuk en herkend worden door diegenen die het betreft;
- een grotere kans op uitvoering en impact;
- een groter draagvlak voor het SER-werk en de SER-producten, ook door de sterkere verbinding met de samenleving. Dit vergroot de representativiteit en de legitimiteit van, en daarmee ook het vertrouwen in ons werk.

2 Afwegingskader: om te kunnen kiezen voor (een bepaalde vorm van) participatie

Het is de bedoeling dat bij elk SER-traject vooraf wordt nagegaan of en zo ja op welke wijze, een vorm van participatie wordt toegepast. Bij de te maken afwegingen behoren de hieronder genoemde elementen. Binnen het SER-secretariaat is een interne werkgroep actief die secretarissen, commissies en de raad kan bijstaan in het maken van deze afwegingen en keuzes.

3 Overzicht: verschillende vormen en methoden van participatie

Hieronder, worden voorbeelden gegeven van vormen van participatie. Dit is geen uitputtende lijst. Integendeel, er zijn nog veel (andere) vormen, variaties en combinaties hierop te bedenken.

Bovendien kan elke vorm ook op verschillende manieren uitgevoerd worden: als eenmalige activiteiten, of juist in een serie van elkaar opvolgende activiteiten. Zo kan een dialogtafel worden ingezet aan het begin van het traject om perspectieven te begrijpen en later weer om mogelijke oplossingen of een conceptadvies te bespreken. Of er kan een combinatie worden gemaakt met andere activiteiten.

Participatievorm	Waarvoor inzetten?	Wat is het en waar helpt het bij?
Enquête	<ul style="list-style-type: none"> In beeld brengen voorkeuren Toetsen van keuzes / richtingen 	Een enquête is een vragenlijst die online of offline afneembaar is. Met een enquête kan worden geïnventariseerd wat de mening is over, en ervaringen zijn met een specifiek onderwerp van een grote representatieve groep.
Expertsessie	<ul style="list-style-type: none"> Onderwerp verkennen Ontbrekende informatie ophalen 	Experts worden uitgenodigd hun kennis te delen met een commissie of werkgroep, vaak met een presentatie en gevolgd door een vragenronde. Dit kan helpen bij de gedachtenvorming, het creëren van een breder perspectief of juist het afbakenen van een onderwerp.
Gesprekken met ervaringsdeskundigen	<ul style="list-style-type: none"> Ontbrekende informatie ophalen In beeld brengen ervaringen Zoeken naar oplossingen 	Ervaringsdeskundigen worden uitgenodigd of bezocht op locatie. Dat helpt om zicht te krijgen op de groep, de problematiek en mogelijke oplossingen. Bijvoorbeeld, wie zijn de werkende armen of jongeren die gebruik maken van de jeugdzorg? Waar lopen ze tegenaan en waar zien zij mogelijke oplossingen?
Dialogtafel	<ul style="list-style-type: none"> In beeld brengen perspectieven Zoeken naar oplossingen 	Aan verschillende ronde tafels worden gesprekken gevoerd in kleine groepen met zowel SER-vertegenwoordigers als anderen op basis van 'Appreciative Inquiry' (waarderend onderzoek). Hierbij wordt gezamenlijk een voorliggende vraag onderzocht door aandachtig te luisteren, ervaringen te delen en te reflecteren op de inzichten. Doel is om uit te wisselen met, en te begrijpen waar deelnemers tegenaan lopen, wat hun ideeën voor verbetering zijn en waarom.
Brainstorm	<ul style="list-style-type: none"> Onderwerp verkennen Zoeken naar oplossingen 	Hierbij wordt in een groep (van ervaringsdeskundigen en/of experts) nagedacht over een specifieke vraag. Hierbij zijn verschillende werkvormen mogelijk, zoals world café of een carrousel. Het doel van brainstormen is het vrij verkennen van opties of mogelijkheden.
Focusgroep	<ul style="list-style-type: none"> Mening van doelgroep(en) inzichtelijk maken over een specifiek vraag Toetsen van keuzes of richtingen 	Hierbij komt een specifieke doelgroep met vergelijkbare kenmerken of interesses samen om een specifiek onderwerp te bespreken. Het doel van een focusgroep is om de meningen, ervaringen en ideeën van de deelnemers over het onderwerp te verzamelen.
Deep democracy	<ul style="list-style-type: none"> Onderstroom zichtbaar maken Stem van de minderheid in groepen horen Inclusieve besluitvorming 	Hierbij wordt in een groep nagedacht over een specifieke vraag/onderwerp waarover een besluit moet worden genomen. Het gesprek verloopt volgens een aantal stappen, waarbij informatie verzameld wordt vanuit verschillende invalshoeken en gezocht wordt naar alternatieven en er expliciet geluisterd wordt naar de minderheidsstem. Deze wordt vervolgens toegevoegd aan het meerderheidsbesluit om het besluit te versterken.
(Burger)panel	<ul style="list-style-type: none"> Inzicht in de mening van een groep (burgers) over een specifiek vraag vergroten Toetsen van keuzes of richtingen 	Een panel is een vorm van participatie waarbij een vaste groep periodiek wordt bevraagd over een bepaald onderwerp. De mensen in de groep vertegenwoordigen alleen zichzelf. Het doel van een panel is om de meningen, ervaringen en ideeën te begrijpen in relatie tot een specifieke vraag.
(Burger) raadpleging	<ul style="list-style-type: none"> Mening van een grote groep burgers over een specifiek vraag zichtbaar maken Visie en advies inwinnen over een beleidsvraagstuk 	Participatieve Waarde Evaluatie (PWE) is een methodiek om burgers grootschalig te raadplegen. Het is een methode om beleidsopties te evalueren door de participatie van grote groepen burgers. Burgers kunnen hiermee een advies geven over een beleidsvraagstuk. In een online omgeving worden concrete voor- en nadelen (en effecten) van beleidsopties waartussen gekozen moet worden weergegeven. Dit vraagt een redelijk lage inzet van deelnemers maar vraagt een redelijk grote financiële investering van de organisator.
Ad hoc burgerforum	<ul style="list-style-type: none"> Het perspectief van een representatieve groep burgers op een specifiek onderwerp krijgen Zoeken naar oplossingen Doordacht gevraagd advies 	Een burgerforum is een platform waar een representatieve groep burgers wordt samengebracht om te spreken over een specifiek onderwerp. Een ad hoc burgerforum vraagt van de deelnemers een grote inzet met als doel het ontwikkelen van adviezen aan SER.
Stakeholderforum	<ul style="list-style-type: none"> Het belang van specifieke groep(en) helder hebben Zoeken naar oplossingen 	Een stakeholderforum is een georganiseerde vaste groep van individuen of groepen, die belanghebbende zijn in het besluitvormingsproces. De deelnemers van een stakeholderforum behartigen de belangen van specifieke doelgroep(en). Een voorbeeld hiervan is het SER Jongerenplatform.
Burgerberaad (Derde Kamer)	<ul style="list-style-type: none"> Doordacht gevraagd en ongevraagd advies van een representatieve groep burgers 	Een burgerberaad is een platform waar een representatieve groep burgers wordt samengebracht via loting, om te spreken over verschillende soorten onderwerpen. Een burgerberaad geeft advies over verschillende thema's. Deelnemers van een burgerberaad opereren zelfstandig en kunnen gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen.

